

ANTROPOLOJİ

KISA ÖZET

SOS203U

1. Ünite— Antropoloji Nedir?

Antropolojinin Tanımı

Antropoloji insanı kültürel, toplumsal ve biyolojik çeşitliliği içinde anlamaya; insanların başlangıcından beri çeşitli koşullara nasıl uyarlandığını, bu uyarlanma biçimlerinin nasıl gelişip değiştiğini, çeşitli küresel olayların bu uyarlanmaları nasıl dönüştürdüğünü görmeye ve göstermeye çalışır. Bu nedenle yerküreyi bir bütün olarak ele alır ve insanlığı bütünlüğü içinde görmeye çalışır. Bu yönüyle antropoloji hem bütüncü hem de farklılıkları vurgulayıcı bir doğaya sahiptir.

Antropolojinin Yaklaşımı ve İlkeleri

- Bütüncülük
- Evrensellik
- Uyarlanma
- Bütünleşme
- Kültürel Görecilik
- Karşılaştırmacılık

ANTROPOLOJİNİN DALLARI

Sosyal-Kültürel Antropoloji: İnsanın, biyolojik varlığının dışında yarattığı toplumsal-kültürel alanı, bütün çeşitliliği ve benzerlikleri içinde kavramaya ve anlamaya yönelmiş olan antropoloji dalı sosyal-kültürel antropolojidir. Toplumsallaşmadan başlayarak kişiliğin oluşmasında rol oynayan kültürel süreçlere, kültürün belirlediği cinsiyet rollerinden türün devamının sağlanmasına ve geçim etkinliklerinin yürütülmesine esaslı bir zemin sunan aile-akrabalık sistemlerine, toplumların iç düzen ve istikrarına yönelik hukuksal ve siyasal mekanizmalardan gelenek-görenek ve alışkanlıklara, farklı geçim etkinliklerinden çevreye uyarlanma biçimlerine, inanç sistemlerinden beslenme ve sağlık uygulamalarına kadar yayılan geniş bir toplumsal-kültürel olgu bütünlüğü bu alanın ilgisine girmektedir. Bu alanın temel malzemesi, belirli bir topluluğun bütün kültürel örüntüsünü gözler önüne sermeye yönelen **etnografya** çalışmalarıdır. **Etnografya:** Alanda gözleme dayalı olarak bir topluluğun bütün kültürel yönlerinin kaydedilmesidir

Biyolojik Antropoloji: İnsanın biyolojik çeşitliliğini, canlılar dünyası içindeki yerini ve evrimini, eski insan topluluklarının karşılaştıkları sağlık sorunlarını ve onların demografik özelliklerini inceleyen geniş bir alandır. Belirli alt dalları vardır:

Primatoloji: İnsanların canlılar dünyasındaki en yakın akrabaları olan iri maymunların, maymunların ve diğer primatların toplumsal yaşamını ve biyolojisini inceler.

Paleoantropoloji (İnsan Paleontolojisi): İnsan atalarının ve ilk insan türlerinin fosil kalıntılarını inceleyerek insan evriminin genel bir manzarasını ortaya koymaya çalışır.

Biyoarkeoloji: Eski insan topluluklarının iskelet kalıntılarını bakarak onların yaşadıkları sağlık sorunlarını, demografik özelliklerini, belirlenebildiği ölçüde ölüm nedenlerini, ömür beklentilerini, büyüme ve gelişme durumlarını, geçim etkinliklerine ve yaşam koşullarına bağlı fiziksel değişmelerini ele alır

Fiziksel antropoloji: Yaşayan insan topluluklarının biyolojik çeşitliliğini, büyüme ve gelişme sorunlarını inceleyen antropoloji dalıdır.

Adli Antropoloji: Cinayete, kazaya ya da katliama kurban gidenlerin ya da doğal felâketler sonucu hayatlarını kaybedenlerin iskelet kalıntıları üzerinden kimliklerinin ve ölüm biçimlerinin belirlenmesini, elde edilen kanıtların mahkemelerde kullanılmasını sağlayan bir alandır.

Popülasyon Genetiği: İnsan toplulukları arasındaki kalıtsal ilişkileri, fark ve benzerlikleri inceler.

Arkeoloji: Eski insan topluluklarının bıraktıkları ve bugüne kadar ulaşan, genellikle toprak altından çıkarılan maddî kültür varlıklarının saptanmasını, bunların incelenmesiyle geçmiş kültürlere, yaşam ve geçim biçimlerine ilişkin bilgilerin elde edilmesini amaçlayan geniş bir çalışma alanıdır. Dünyada

ANTROPOLOJİ

---

arkeoloji yaklaşımı iki ana çizgiyi izler. Bunlardan birincisi *antropolojik arkeoloji* olup, maddî buluntular arasında hiçbir ayırım yapmadan insan toplumlarının ve kültürlerinin o maddî kalıntılar üzerinden özgün zamanlarındaki hallerini ve değişimini izlemeyi öngörür. Antropoloji, arkeolojinin belirli bir yaklaşımını içermektedir. Bu yaklaşıma bağlı alanlar şunlardır:

Prehistorya: Kazılar ve yüzey araştırmaları yoluyla insanların yazı öncesi çağlardaki yaşam ve geçim biçimlerini, bu kazı ve yüzey araştırmalarından elde edilen üretim araçlarına, barınaklarına, ürettikleri küçük araç-gereçlere bakarak anlamaya çalışan, bu yolla insanın biyolojik evrim tarihine eşlik eden kültürel değişme tarzını göstermeye çalışan bir arkeoloji alanıdır.

Tarihsel Arkeoloji: Yazılı kayıtlar ve arkeolojik kazılarla bağlantısı içinde yakın geçmişe ait toplumların ve kültürlerin yaşam ve geçim biçimlerine, kültürel hayatlarına ışık tutmaya çalışır.

Etnoarkeoloji: Eski toplumların yaşam ve geçim biçimlerini anlamak, kullandıkları sembelleri ve aletlerin işlevlerini çözümlmek için, o toplumlara benzediği düşünülen çağdaş toplumlardan veri devşirmeyi amaçlayan, bunun yanı sıra bugün hâlâ geleneksel yaşam sürdüren toplulukların bugünkü yaşamlarını izleyerek onlara ait daha eski maddî kültür varlıklarını anlamlandırmaya çalışan yeni bir alandır.

Endüstriyel ve Kentsel Arkeoloji: Sanayi toplumlarına özgü olan ancak şimdi kullanılmayan işliklerin, fabrikaların, çalışma alanlarının, işçi konutlarının vs. incelenmesi yoluyla sanayi toplumunun değişimini ve bu toplumsal tarzın başlangıç durumunu tasvir etmeye ve kurgulamaya çalışan; bir yandan da kentsel artıklar gibi kentsel yaşamın ürünü ve belirtisi olan şeyleri inceleyerek çağdaş etnografyaya yardımcı olmaya çalışan arkeoloji alanıdır.

Dil Antropolojisi: Bazı antropoloji yaklaşımları sadece dil çözümlmelerine yaslanmayı etnografyadan daha önemli bir kültür çözümlemesi yöntemi olarak benimsemiştir. Bu nedenle dil çalışmaları, antropolojinin geniş yelpazesi içinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Dilbilimin daha teknik alanları olan ve dil ailelerine mensup dillerin birbirleriyle tarihsel ilişkilerini inceleyen tarihsel dilbilim ile dilin gramer yapısı ve anlam ve biçim bilgisini içeren betimsel dilbilimin dışında kalan toplumsal dilbilim, doğrudan doğruya bir antropoloji alanı olarak tanımlanabilir. Toplumsal dilbilim günlük yaşamdaki iletişim ortamında, farklı toplumsal katmanlarda ve kültürel eşiklerde dilin kullanım biçimlerini inceler.

ANTROPOLOJİNİN TARİHİ

Antropolojik ilginin doğuşu, insan çeşitliliğine, farklı yaşam ve geçim biçimlerine dönük merakların ve bu çeşitliliği sergileyen yazının ortaya çıkmasıyla başlar. Genellikle Akdeniz ve Karadeniz dünyasındaki kültürel çeşitliliği tarihinde anlatan Herodotos, bu bakımdan antropolojinin babası sayılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Marco Polo'yu ve Evliya Çelebi'yi de *ilk antropologlar* olarak görülür bilimsel antropoloji, 19. yüzyılda bugünün modern sosyal bilimlere şekillenirken, Batı dışında kalan toplum ve kültürlerin inceleme alanı olarak diğerlerinden ayrılarak ortaya çıkmıştır. Kuzey Amerika ve Britanya'da yetişen ilk antropologlar, özellikle Amerika'nın modern öncesi kabile toplumları ile Afrika'da ve Avustralya-Okyanusya adalarının sanayi toplumuna adım atmamış küçük-ölçekli toplulukları üzerinde çalışarak ilk etnografyaları yaptılar.

Diğer sosyal bilimcilerin aksine antropologlar, küçük-ölçekli topluluklar üzerinde çalıştıkları için kültürü ve toplumsal örüntüleri bir bütün halinde betimleyebilen ve bu betimlemelerden kuramsal sonuçlar çıkarabilen kapsayıcı araştırmalara imza attılar. Bu süreçte antropolojinin yöntemi ve ilkeleri ortaya çıktı.

İlk antropoloji, **oryantalizmle** birlikte *sömürgeciliğin bilimi* olarak yaftalanmıştır. Gerçekten de özellikle Britanya yönetimi altındaki ülkelerde antropologlar, burada yaşayan insanların kültürlerini, yaşam ve geçim biçimlerinin esaslarını öğrenerek, sömürge yönetimleri tarafından bu toplumların nasıl daha iyi yönetilebileceğine ilişkin eşsiz bilgiler sunmuşlardır. Bu açıdan da o zamanların hükümetlerince desteklenmişlerdir. 19. yüzyılda Avrupa'da antropoloji gelişirken, onu etkileyen en önemli kavramlardan birisi **ırk** kavramıydı. Zira başka kıtalarda yaşayan insanlar sadece kültürel farklılıklarıyla değil Avrupalılardan fiziksel farklarıyla da dikkat çekmiş ve 18. yüzyıldan itibaren bu morfolojik farklar, ırk kavramı altında sınıflandırılmaya başlanmıştı. Bugün de kullanılan kaba ırk sınıflandırması, yani Beyazlar, Siyahlar, Sarılar gibi sadece deri rengine dayanarak insanları ayıran görüş, o başlangıç yıllarının eseridir.

19. yüzyılda bu ırk sınıflandırması, yükselen sömürgeciliğin sömürge ülkelerdeki insanlar üzerindeki tahakkümünü meşrulaştıracak bir araç haline getirildi ve Avrupa düşüncesinde, varsayılan ırksal farkın kültürel farkın, yani Batının gelişmişliğine karşın diğerlerinin geri kalmışlığının nedeni olduğunu temellendirmeye çalışan ideoloji, *ırkçılık*, ortaya çıktı. Özellikle 20. Yüzyılın başlarından itibaren II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden süreçte antropoloji, bu ideoloji için kullanıldı ve bir *yanlış bilinç* ortaya çıktı. Bu yanlış bilinç, antropolojiyi bir *ırk bilimi* gibi kurguladı ve özellikle bizim gibi ülkelerde bu bilim dalının, sosyal-kültürel yanı ve diğer hümanist göndermeleri ve yine kendi tarihi içinde ırkçılığa karşı geliştirdiği güçlü damar dikkate alınmaksızın sadece bir *ırk bilimi* olarak algılanmasına yol açtı

ANTROPOLOJİNİN DİĞER İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Antropoloji, özellikle çalışma alanının dünya ölçeğindeki genişliği (evrenselliği), bütüncülüğü, karşılaştırmacı doğası, kültürel göreciliği nedeniyle ve alan çalışması yöntemi çerçevesinde uyguladığı tekniklerle diğer sosyal bilimlerden farklılaşmıştır. Sosyal bilimler, esas olarak, 19. yüzyılın başlarından itibaren gelişen ve felsefenin içinden çıkarak bağımsız disiplinler ve uzmanlık alanları halinde özelleşen bilimlerdir. Bu özelleşme içinde bugünkü klasik sosyal bilimler (sosyoloji, iktisat, psikoloji, siyaset bilimi ve tarih), esas olarak modernleşmiş Batı toplumunu meydana getiren kurumların incelendiği alanlar olarak ayrışırken, antropoloji Batı'nın *karşıtının* ya da *Batı dışında kalanın*, yani modern olmayanın ya da o zamanların deyimiyile ilkelin incelenmesine yönelmiştir. Ünlü Amerikalı sosyal kuramcı Immanuel Wallerstein uzmanlaşan toplumsal bilimlerin akademik farklılaşması içinde, antropolojinin Batı'nın *karşıtını* (*alana çıkararak*) araştırmaya yöneldiğini; diğer sosyal bilimler içinse temel verileri tarihin (*arşivin*) sağladığını belirtir.

Antropoloji tarihsel konumlanışına bağlı olarak bir yanıyla sosyolojiye, bir yanıyla biyolojiye ve bir yanıyla tarihe dayanan; hem bütüncü yaklaşımı gereği sosyal bilimlerin tamamıyla alışveriş içinde bulunan hem de sosyal bilimlerle biyoloji arasında köprü kuran bir bilim olarak tanımlanabilir. Buna bağlı olarak antropoloji, bir yandan pozitif bilimlerin pozitivist yöntemlerini (doğa tarihi yöntemini) kullanan **nomotetik** bir bilimsel eğilim içindeyken; öte yandan kültüre anlamacı yaklaşımın zorunlu bir sonucu olarak her kültürü içeriden, özgül kuruluşu ve kendine özgülüğü açısından anlamaya yarayacak **idyografik** bir bilimsel inşa girişimini de birarada barındırabilen özel bir bilimsel konuma sahiptir.

Nomotetik yaklaşım: Genel bir ilkeye ya da yasaya yönelik bilgi üretimi ya da verilerin ve bulguların bu amaçla değerlendirildiği yaklaşımdır.

İdyografik yaklaşım: İnsanı gerçekliğin çeşitli yönlerini her birinin kendi özel tarihsel gelişimi ve konumu açısından değerlendirerek, her biri için benzersiz, birbirine kıyas edilemeyecek ve ortak bir ilkeye varılamayacak bir bilgi alanı açma yaklaşımıdır.

ANTROPOLOJİ

ANTROPOLOJİNİN YÖNTEMİ VE ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Yorumlamacılık: Her türden yazılı ve sözlü metnin, tarihsel olayların, doğadaki süreçlerin ve bütün yaşam deneyimlerinin en iyi nasıl anlaşılacağına dair anlamacı girişim; olan ve olmuş herşeyin izleyen gözünden, onun yorumuyla görülebilmesini amaçlayan yöntemsel arayıştır.

Emik yaklaşım: Topluluğun öznel değerleriyle fiziksel ve toplumsal dünyayı, onların doğaüstü ile girdiği ilişkiyi anlama ve anlamlandırma becerisidir.

Etik yaklaşım: Genel antropoloji bilgisinin bize öğrettikleriyle ve farklı deneyimlerin birikimi olan bir genel kültür bilgisiyle bir topluluğun değerlerine ve yaşam tarzına eğilme pratiğidir.

Yeni etnografya ya da hikâyeci etnografya: Araştırmacının alan araştırması yaparken gözlemi kendisine yöneltmesi ve alanda gözlenenlerin bakış açısından kendi hikâyesini ve deneyimini yansıtmaya girişimidir.

Bu Özetin tamamını, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/antropoloji-ady212u?search=SOS203U>